

Jajčji tat.

Priporoča se, da naj človek mirno in dobre volje uživa darove božje. A tega ni pazila Hribernica, ki je pri kosilu prinesla govor na kokošja jajca. Obraz se jej je potegnil, gorenja šoba se jej je za spoznanje zvihala črez spodnjo in sledi nejevolje so jej kalile oči, iz katerih je jeza švigala črez mrkle obrvi na zgrbančeno čelo, ko je delila kruh, jezo porivajoč „peté“ in „krajce“ na vse strani štirivoglate, bukove mize. Sv. Janez Nepomuk, ki je pribit za mizo v kotu prst držal na ustih, bil je vsem v izgled in družega glasú ni bilo slišati, nego brenčanje muh pa kakšen „ej,“ s katerim je pastir ali kdo drugi odganjal muho, vsedšo se mu na tovor v žlici.

„Ti menda jajca pobiraš iz kokošjih gnezd? Prej le sem jih hotela dvoje ubiti, a ni jih bilo. V četrtek jih je bilo še pet ondu pod stražjo zraven starih kolovratov, a danes ni niti jednega,“ pretrgala je gospodinja mólk.

Kočarjev Janez ali kakor so mu po vási drugod rekli, mladi Globelsčkar, na katerega so te besede mérile, zgrbančil je čelo med obrvmi in v oči prizval nekaj osupelosti in pravične jeze ter odgovoril z navadno predrznostjo: „Jaz ka-li? Še vedel nisem zanje!“

Ali Anica, domača hči, ki je pred jedjo od matere čula vso dogodbo, hitéla je na pomoč.

„Pa jih mar nisi? Ali nisi óno nedeljo dve jajci izpil, ki si ju vzel iz omare gori na veži?“

Ta resnica, ki se ni dala tajiti, govorila je močno zoper Kočarjevega Janeza. Vender je v svetem srdú, ki ga čuti po krivici obdolžen človek, odbijal napade. „Tisto dvoje sem res popil; a če ti je toliko do njih, prinesem drugi dve; pod straž v smeti in pajčevino pa ne hodim po jajca!“

„Če si užé tako lačen,“ dejala je mati, v razjarjenosti za trdno misleča, da je pravega zaslédila, „pa kruha poprósi, da ti ne bode tréba krasti!“

Účinek zadnje materine besede je bil toli velik, da je Janez, ki je doslej prav pošteno nosil iz sklede, okorno leseno šlico na mizo vrgel. Zvrnila se je na hrbet in zijala proti stropu, kjer je okoli golobatega sv. Duhá plesal rój težkih muh, a Janez se je z levim komolcem naslonil zadaj ob okno, a z desnico je premetaval liste po „pratiki,“ v resnici pa je v srei jezo kahal.

Da krívda Janezu še ni bila dokazana, to je čutila vsa družina in je znala, da nekoliko suma še vedno leti na vsacega posameznika. Poleg tega je vsakdo hotel veljati za poštenjaka in takó se je pričelo opravičevanje. Prvi je govoril pastir, ki je po kašči večkrat stikal ajde iskajoč za golobe, in zato vedel, da na njega najbolj leti sum za Janezom.

„Jaz jih užé nisem pobral,“ dejal je z glasom kažočim, kakó neprijetno je opravičevanje.

„Jaz pa tudi ne,“ šlo je potem v krogu, to se zná, da s presledki. Hlapec, ki ga vsa ta stvar ni motila, da ne bi hitel jésti, potíl se je po navadi in zakrohotal, kadar je kaj smešnega ali robatega zinil.

Postarana Trpinka, ki je danes pri gospodarjevih delala in pri gospodarjevih jedla, pod jedno streho z domačimi prebivala in sama kokoš redila, morala je tudi povedati, da se gospodinjinja jajca nišo na kak naćin z njenimi

pomešala. Ali ona je bila med vsemi najstarejša, najbolj izkušena in vrhu vsega tega — ženska. Rekla je: „Pa ne, da bi jih kura sama izpivala? Mati ste pogledali, da ni kaj lupin okoli gnezda?“

Glas je bil opázen in previden. H krati je namerávala od sebe odvaliti sum pa tudi z družih.

Edini, ki ni besedice golsnil, niti lica izpremenil, bil je stari Pavle, ki je na voglu mize sedel pri zidu. Položivši žlico, nataknil je očala na nos in zevajoč je strgal iz jesenovega lesa žlice, o katerih je enkrat rekla dekla v jezi, da so kakor bñti, s katerimi mešto mečkã.

Meni je bil ves ta prepir zopern. Na gorenjem konci mize sem sedel, imajoč pred seboj svoj krožnik. Časi sem se hlapcu nasméhnil, ki niti v tem resnem položaji ni izgubil dobre volje, časi sem psu kost vrgel pod mizo. Ali, če je le predolgo ni bilo pod mizo, vzpél se je pes na klop, nagnil glavo malo na stran in me ljubeznjivo in poželjivo prosil s svojimi črnimi, svitlimi očmi, naj mu dam kaj za oblipek. Prešinila me je nekaka slutnja. Ali one svitle, temne oči, gledale so v me toli proseče, toli nedolžno!

* * *

Po klopi sem se potegnil, prazen meh mi je bil za vzglavje. Časi sem pogledal na knjigo, potem so mi zopet pogledi uhajali po hiši na okoli. Skozi okno je prodiral svitel solnčni žarek; po njem je plesal in vrtil se prah. Muhe so zaspano pobrenčavale, čutile so, da se dan nagiba. Ura je neprenehoma tik-tákala; tu in tam je miška priskakala iz špilje v zidu, pomrdala s smrčkom, a začutivši me, naglo se izgubila med verigami, zmotanimi tam pod klopjo poleg peči. Skozi na pólu odprto okno se je čula koklja, ki je kločeč vodila piščeta po ogradi. Petelin se je tudi zagrozil, če se je maček priplazil doli z odra po žlebu in potem skočil hitro na tla. Vmes je porezgetala kobila v hlevu ali so pa zaščebetali vrabci. Sicer pa je vladala tihota, dosadnost in zaspanost se je polastila vseh stvari.

Tudi meni je jela glava cincati. A prebudí me iz lahnega drémeža nekov ropot. Vrata so bila le priprta in razločno je bilo slišati, kako nekaj po stolbah plazi. Gre li petelin na gréd? Glas je premočán. Hodi mačka? — Kaj še! Človek tudi ne grè takó. In vender mi je prišlo na misel, kaj — ko bi bil tat?

Trebalo je vsakako iti gledat. Po prstih sem tihotapil do vrat in ondu skozi stekleno linico pogledal na stopnice, ki so peljale v zgornjico. Nekaj črnega, podolgovatega se je vlekle po stopnicah doli. Ali svitlobe je bilo malo v veži, ker so bila vežna vrata tudi priprta. Ali ko je stvar prišla blizu do vrat, tjã, kjer se je svitloba razlivala v vežo, spoznal sem domačega psa. Rep je imel k tlom povešen in hoja mu je bila opazna, pogled oprezen. Čemu se pač takó véde, postalo mi je jasno, ko se je po vratih vzpel, da bi jih odprl. Tu je nekaj belega pokukalo iz gobca.

Iz veže je srečno ušel na plano. A jaz, ki sem na počitnicah iskal vsakoršne zabave, izul sem naglo črevlje in potem bos zasledoval psa. Vedno sem ostajal toliko za njim, da me ni lahko zapazil. Od hiše jo je mahal po klanci navzgor, hodeč sicer naglo a oprezno. Če se je časi nazaj ozrl,

videti je bil pripravljen, staviti se po robu vsacemu, kdor bi mu skušal vzeti plén.

Ko se je zmuznil skozi préstíce, šel je ob turšici in mi takó izginil izpred oči. Hipoma sem švignil preko séci v visoko koruzo, kjer sem se med fižolom plazil po vlažnih tléh. Ko sem se približal družemu koncu njive, zapazil sem psa, kako je vrhu griča legel za leskov grm. Zahrustalo je nekaj.

Nato je slastno lizal, kakor je bilo videti, po tleh, a tudi sebe po smrčku. To je trajalo kacih pet minut.

Pes je vstal, otrsel se in zléknil. Nato je z nogami grebel po tleh, kakor da bi kaj zagrebal. Dokončavši svoje delo, stekel je po hribu nizdolu. Jaz sem ostal ves čas skrit v turšici.

Ko je pes zbežal, tekkel sem na hólmeč za grm. Kamenje je ležalo tu, med katerim je poganjala trava, zelenéla, venéla in se sušila. Poleg je bilo suho listje od lanske in morda še od predlanske jeseni, zmešano s prstjo. Da je tu nekaj greblo, bilo je znati po tem, ker se je na vrhu vzgrebena črna prst ločila od sive, posušene po solnci. — Pobrskam z leskovo šibico po prsti. Jajčeje lupine so se privalile na dan. Grebem še drugod na okoli. Nekaj je bilo lepo belih, nekaj pa rujavih. Da se je na tem prostoru užé dolgo pojédalo, bilo je jasno.

Domá pred vežo sem našel Turina. Pridobričkal se mi je nasproti. Smrček mu je bil prsten, takisto nogé. Pa niti v pogledu niti po vedenji ni izdajal, kar je delal pred kratkim. Pobožal sem ga po belej lisi vrhu glave ter mu rekel: „Kuže, jaz te ne izdam, a pazi, da te ne zalótijo drugi.“

Da bralci zvedó, kak je bil ta pretkani Turin, naj povem, kar se mi je dogodilo družega dné.

Na kladi pred hišo sem sedel, ko me je obiskal sošolec iz bližnje vasi.

„Kakó to, da imaš šepastega psa?“ dejal je kazaje nanj.

„Zvest čuvaj je, pa ga je nekdo izpodreplil in mu zlomil nogó.“

„Pa mene bi bilo vender sram tacega psa!“

„Imam ga jaz rad in tudi družina. Poslušen je in pameten. Niti jedí ne povoha, niti kruha, ako mu ga ne deneš na tla. Dení poleg njega jerbas kruha, čuval ti ga bo ves dan, a niti pritaknil se ga ne bo.“

* * *

Bilo je istega leta o božiči.

Sneg je ležal, kamor je seglo okó. Le v grabnu, kjer je žuborel potok, bilo je kopno.

Solnee je blesteło po snegu in žarilo po gozdu, z ivjem okrašenem.

Domóv sem se vračal, da tu prepraznujem praznike.

Dospevši v rodno hišo, sedem utrujen od pota na klop za mizo.

„Prinesite mi kaj jesti,“ bila je prva beseda za pozdrávom.

„Ajte, je taka lákot,“ dejala je mati z nasmehom, hitela je iz sobe in mi prinesla pošteno meseno klobaso.

Pogledal sem po psu, da bi mu dal od klobase omajéno kožo. V nobenem kotu prostorne, zaradi praznikov pomite hiše ga ni bilo videti.

Tu prileze, nekoliko plašna, moja sestrica v sobo. Takój jo vzamem v naročje ter jej vesel zrem v polni, prijetni obrazek.

„A kje je naš Turin, Jelica?“ poprašam jo.

„Turin je jajca kradel. Videla sem ga, kakó jih je v gobcu nosil. Pa ga je enkrat Trpin saboj vzel pa puško na rami. Gre na lov, smo dejali ter šli za njim skrivši se, ker nam ni pustil iti ž njim. Ondu pri gonjah smo se skrili za skalo, ondu pri tistem orehu, pa smo pokukávali. Pes je sedel in Trpina gledal; a Trpin je puško oprl tako-le ob ramo ter poménil. Pokadilo se je in reklo — pok! in pes se je zvrnil na tla.“

„Ali ti je bilo kaj žal za našega pridnega Turina?“

„To se zná. Tinče mu je kruha ponujal, ker ni vedel, da je uže mrtev. Potem ga je nesel Trpin v jarek in ga je v tisto brezdno vrgel. Tretji dan smó šli gledat, a ni ga bilo več ondu. Pavle je dejal, da so ga lisice snédele.“

Jos. Gradččan.

Samokres iz úsnija.

Imovit ter prebrisan kmet potuje iz mesta, kamor je bil šel po opravih peš domóv. Brez orožja je, da-si nosi s seboj precejšno vsoto denarjev. Pod Klančnikovo krčmo zapazi, da nekaj pošuméva po grmovji, ki raste na obeh krajih ceste. Razločiti na prvi pogled ne more ničesa, kajti bila je uže noč in mesec se je potikal najraje za oblaki.

Tu se pretegne oblak in mesec posijé. Zdajci ugleda ljudi, ki se mu bližajo s kóli v roci. Tudi klic čuje: „Padímo nanj ter mu vzemimo, kar ima denarjev!“ V prvem-trenotku prešine kmeta strah po vseh udih; a naglo sí zopet zbere misli. V mestu je namreč kupil úsnija hlapcu za urbasa. To úsnije potegne iz notranjega žepa pri suknji in ga naméri proti tolovajem, kakor da bi hotel streljati, češ, le zvijača me utegne rešiti.

„Kdor se mi približa, tega takój ustrelim,“ preti kmet pogumno.

Úsnije, lepo zvito in prevezano s širokim jermencem v petljo, lahko je premotilo lopove, da so res ménili, ka ima kmet samokres (pištolo). „Poglédite,“ pravi neki strahopetnež svojej nepoštenej družbi, „kako pritiska na petelina; vsak čas ustrelí.“ Oni jermen, s katerim je bilo úsnije zvezano in na katerega je kmet tiščal s prstom, bil je pri mrklem mesečnem svitu videti kakor petelin na samokresu.

„Če le dedec ustrelí,“ reče potihoma drug lopov, „kar gotovo storí, ako ga napademo, lahko kdo izmed nas mrtev ostane. In če naposled tudi dedca ubijemo, ne dobimo pri njem morda niti toliko, da se dobro napijemo. Pustimo ga toraj rajše v miru!“

Temu nasvétu se udá večina. Zdaj stopi najmodrejši iz tolovajske družbe na cesto in pravi: „Ti ljudje so malo pijani, pa vas bi radi ustrašili. Idimo malo v ono-lé krčmo!“

Naredivši dvajset stopinj ali kaj, zasédli so uže prostore v krčmi. Zopet jame óni lopovski modrec dobrovoljno nasmehavati se našemu kmetu ter mu lisičje zvito reče: „Ti ljudjé so bili nekoliko pijani in so vas hoteli na vso silo spraviti v strah. Vi ste se gotovo bali, kaj nè? A vse je bilo le neumna